

ԳՈՐԾԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՉԲԱՂՎԵԼԸ ԵՎ ՀԱՐԿՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԲԵՌԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Հարկային հարաբերությունները պետք է կառուցված լինեն ամենից առաջ հարկման արդյունավետության սկզբունքի հիման վրա: Հարկման արդյունավետություն ասելով պետք է հասկանալ հարկային դրույքաչափերի, գործընթացների և հարկային վարչարարության այնպիսի մակարդակ, որի դեպքում հարկատուների ունեցած դրամական և ժամանակային ծախսերը, ինչպես նաև գործունեության հետ կապված այլ խոչընդոտները չնվազեցնեն տնտեսվարող սուբյեկտների կողմից ձեռնարկատիրությամբ զբաղվելու ձգտումը, իսկ հարկային եկամուտների տեսքով պետության ստացած դրամական միջոցները հնարավորինս բավարար լինեն տնտեսական, սոցիալական, ռազմական և այլ բնույթի ծախսերը հոգալու համար: Իհարկե, միջոցների ոչ բավարար լինելու դեպքում կարելի է սահմանել ավելի բարձր դրույքաչափեր այդ ծախսերը հոգալու համար, սակայն դա միայն կարճաժամկետ հատվածում կարող է ունենալ դրական ազդեցություն, քանի որ հետագայում դա կհանգեցնի ձեռնարկատիրական ակտիվության կրճատմանը, ինչն էլ իր հերթին կնվազեցնի հարկային վճարների տեսքով ՀՀ պետական բյուջե մուտքագրվող գումարները: Սակայն դա չի նշանակում, որ հարկադրույքների ցածր մակարդակ սահմանելու դեպքում կնկատվի ձեռնարկատիրական ակտիվության բարձրացում և տեղի կունենա հարկային վճարների տեսքով ՀՀ պետական բյուջե մուտքագրվող գումարների էական ավելացում: Սակայն հարկային բեռը չի որոշվում միայն հարկադրույքների ցածր կամ բարձր մակարդակով: Ցածր հարկադրույքների դեպքում կարող են լինել մի շարք պատճառներ, որոնք կարող են խոչընդոտ հանդիսանալ ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելուն: Օրինակ՝ հարկային վարչարարության ցածր մակարդակը, կիրառվող տույժերի անհիմն բարձր մակարդակը, նույն գործունեությամբ զբաղվող տարբեր սուբյեկտների նկատմամբ տարբեր մոտեցումները (այսպես կոչված ոչ օրինական հարկային արտոնությունների տրամադրումը) և այլն: Գոյություն ունեն հարկային բեռի որոշման տարբեր մոտեցումներ: Օրինակ՝ բնակչության մեկ շնչին ընկնող հարկի գումարը, հարկեր/շահույթ հարաբերակցությունը, հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը և այլն: Բնակչության մեկ շնչին ընկնող հարկի գումարի միջոցով հարկային բեռի որոշման մոտեցումն այնքան էլ արդարացի համարել չի կարելի՝ պայմանավորված այն հանգամանքով, որ այն արհեստականորեն նվազեցնում է հարկային բեռը, քանի որ բնակչության աշխատող հատվածի կողմից կատարված հարկային վճարները հարաբերվում են բնակչության ամբողջ քանակի վրա և դա այն դեպքում, երբ այդ բնակչության մի զգալի հատվածը չի աշխատում ու չի կատարում հարկային վճարումներ: Հարկեր/շահույթ հարաբերակցությունը նույնպես ամբողջական պատկերացում չի կարող տալ հարկային բեռի վերաբերյալ, քանի որ այն ներկայացնում է գործունեության կոնկրետ տեսակի գծով առկա հարկային բեռը: Հարկային բեռի վերաբերյալ առավել ամբողջական պատկերացում է տալիս հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշը, քանի որ այն իրենից ներկայացնում է հարկային վճարների տեսքով ՀՀ պետական բյուջե մուտքագրված գումարների հարաբերակցությունն այդ վճարների հաշվարկման համար հիմք հանդիսացող համախառն ներքին արդյունքին: 2014թ. տվյալներով հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը կազմել է 23.5 տոկոս՝ նախորդ տարվա համեմատ ավելանալով 0.09 տոկոսով (աղյուսակ 1)¹:

¹ ՀՀ ՖՆ հարկային և մաքսային մարմինների գործունեության 2014թ. տարեկան հաշվետվություն, էջ 3:

Հարկերի և ՀՆԱ-ի ծավալները ու հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունն ըստ 2012-2014թթ.

Ցուցանիշ	Չափման միավոր	2012	2013	2014
Հարկեր	մլրդ. դրամ	878.4	1,000.9	1,064.1
ՀՆԱ (շուկայական գներով)	մլրդ. դրամ	4,000.7	4,276.2	4,528.9
Հարկեր/ՀՆԱ	%	21.96	23.41	23.50

Աղյուսակ 1-ից երևում է, որ հարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը տարեցտարի ավելանում է: Սակայն դա չի կարելի պայմանավորել հարկային բեռի ավելացմամբ: Ավելի շուտ դա պայմանավորված է ստվերի կրճատմամբ: Հենց ստվերի դեմ պայքարը հարկման արդյունավետության բարձրացման առաջնային մեխանիզմներից կարելի է համարել, քանի որ իրենց շրջապատում տեսնելով ստվերային գործունեության բազմաթիվ օրինակներ՝ մարդիկ արդարացի չեն համարում գործող ստվերի պայմաններում օրինական աշխատելու տարբերակը և իրենք էլ փորձում են աշխատել այդ ստվերի պայմաններում և չվճարել հարկեր՝ այդ հարկային վճարումները համարելով որպես լրացուցիչ հարկային բեռ: Իսկ ստվերի նվազեցման կամ վերացման պարագայում, ինչը գործնականում անհնար է, կատարված հարկային վճարումները մարդկանց կողմից կդադարեն դիտվել որպես անարդարացի կատարված վճարումներ:

Ստվերի դեմ պայքարի լուրջ քայլ կարելի է համարել 2014թ. նոյեմբերի 19-ին ընդունված և 2014 թվականի դեկտեմբերի 29-ից ուժի մեջ մտած «Եկամտային հարկի մասին» ՀՀ օրենքում լրացում կատարելու մասին ՀՀ օրենքը, որով վճարված (այդ թվում՝ հարկային գործակալի միջոցով վճարված) եկամտային հարկը վերադարձվում է ՀՀ տարածքում կառուցված կամ կառուցվող բազմաբնակարան բնակելի շենքում անմիջապես կառուցապատողից, ինչպես նաև պետության և (կամ) համայնքի կողմից իրականացվող բնակարանային ապահովության ծրագրի շրջանակներում պետությունից կամ համայնքից բնակարանի ձեռք բերելու կամ ՀՀ տարածքում անհատական բնակելի տուն կառուցելու նպատակով վարձու աշխատողի, անհատ ձեռնարկատիրոջ և նոտարի կողմից ՀՀ ռեզիդենտ ֆինանսական կազմակերպությունից 2014 թվականի նոյեմբերի 1-ից հետո ստացված և փաստացի բնակարանի ձեռքբերմանը կամ անհատական բնակելի տան կառուցմանն ուղղված հիփոթեքային վարկի առավելագույնը սպասարկման համար վճարվող տոկոսների գումարների չափով¹: Այս օրենքը կնպաստի նրան, որ աշխատակիցները կպահաջեն իրենց գործատուներից աշխատավարձի իրական չափի հայտարարագրում, ինչի շնորհիվ կավելանան եկամտային հարկի տեսքով պետական բյուջե մուտքագրվող գումարները: Նախկինում կառուցապատողները բնակարանների նախնական առքուվաճառքը էժան գներով կնքում էին իրենց բարեկամների, ընկերների և ծանոթների հետ՝ հարկային մեծ վճարումներից խուսափելու նպատակով, իսկ հետագայում այդ բնակարանները ավելի թանկ գներով վերավաճառում էին իրական գնորդներին: Իսկ այժմ, քանի որ եկամտային հարկը հետ է վերադարձվելու անմիջապես կառուցապատողից բնակարանի ձեռքբերման դեպքում ստացած հիփոթեքային վարկի տոկոսների վճարման համար, բնակարանների պոտենցիալ գնորդները կստիպեն կառուցապատողին դուրս գալ ստվերային դաշտից:

Ստվերի դեմ պայքարի լուրջ քայլ կարելի է համարել նաև «Շրջանառության հարկի մասին» ՀՀ օրենքում կատարված փոփոխությունները և լրացումները, որոնց հիմնական նպատակը առևտրական (առքուվաճառքի) գործունեության փաստաթղթավորման հնարավորինս բարձր մակարդակի ապահովումն էր: Այս ամենը ուղղված էր ոչ միայն շրջանառության հարկով հարկվող գործունեության մեջ ստվերի նվազեցմանը, այլ նաև խոշոր բիզնեսին հարկային դաշտ բերելուն, քանի որ եթե շրջանառության հարկով հարկվող ձեռնարկատերը ստիպված է փաս-

¹ «Եկամտային հարկի մասին» ՀՀ օրենքում լրացում կատարելու մասին ՀՀ օրենք՝ ընդունված 19.11.2014թ., հոդված 1, կետ 1:

տաթղթավորել խոշոր բիզնեսից ձեռք բերվող ապրանքները, ապա ավտոմատ կերպով վերջինիս գործունեությունը ևս դառնում է փաստաթղթավորված և թափանցիկ: Սկզբում առևտրական (առքուվաճառքի) գործունեության մասով շրջանառության հարկի դրույքաչափը 3.5%-ից նվազեցվեց մինչև 1%, իսկ ապրանքների ձեռքբերման և իրացման փաստաթղթավորումը դարձավ պարտադիր պայման, որի խախտման դեպքում կիրառվեցին պատժամիջոցներ¹: Սակայն հետագայում օրենքում կատարված փոփոխությունների արդյունքում պատժամիջոցները հանվեցին, իսկ ապրանքների ձեռքբերումը և իրացումը փաստաթղթավորելու դեպքում դրույքաչափը 3.5%-ից նվազեցվեց մինչև 1%, չփաստաթղթավորելու դեպքում՝ բարձրացվեց մինչև 5%²:

Համաշխարհային բանկի գործարարությամբ զբաղվելը զեկույցում Հայաստանը զբաղեցնում է 41-րդ տեղը հարկային բեռի տեսանկյունից: Այդ հաշվարկի հիմքում ընկած են մի շարք ցուցանիշներ, մասնավորապես՝ կատարվող հարկային վճարումների քանակը, այդ վճարումները կատարելու համար ծախսվող ժամանակը, ընդհանուր հարկային դրույքը և այլն: Հարկային վճարումների քանակով Հայաստանը զբաղեցնում է 45-49-րդ տեղը, ծախսվող ժամանակի առումով՝ 147-րդ տեղը, իսկ ընդհանուր հարկային դրույքի առումով՝ 17-րդ տեղը: Նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների և մեր հարևան երկրների շարքում Հայաստանի զբաղեցրած դիրքը ներկայացված է աղյուսակ 2-ում³:

Աղյուսակ 2

Համաշխարհային բանկի գործարարությամբ զբաղվելը զեկույցում նախկին ԽՍՀՄ հանրապետությունների և ՀՀ հարևան երկրների շարքում Հայաստանի զբաղեցրած դիրքը հարկային բեռի տեսանկյունից

Երկիր	Գործարարությամբ զբաղվելու դյուրինությունը	Հարկային բեռ	Վճարումների քանակ	Ծախսվող ժամանակ	Ընդհանուր հարկային դրույք
Ղազախստան	41	18	7.00	188.00	29.20
Լատվիա	22	27	7.00	193.00	35.90
Էստոնիա	16	30	8.00	81.00	49.40
Ադրբեջան	63	34	7.00	195.00	39.80
Վրաստան	24	40	5.00	362.00	16.40
Հայաստան	35	41	10.00	313.00	19.90
ՌԴ	51	47	7.00	168.00	47.00
Լիտվա	20	49	11.00	171.00	42.60
Թուրքիա	55	61	11.00	226.00	40.90
Բելառուս	44	63	7.00	176.00	51.80
Մոլդովա	52	78	21.00	186.00	40.20
Ուկրաինա	83	107	5.00	350.00	52.20
Ուզբեկստան	87	115	33.00	192.50	41.10
Իրան	118	123	20.00	344.00	44.10
Ղրղզստան	67	138	51.00	225.00	29.00
Տաջիկստան	132	172	28.00	276.00	81.80

Նշված ցուցակում Հայաստանը հարկային բեռի առումով զբաղեցնում է 6-րդ տեղը, հարկային վճարումների քանակով՝ 9-րդ տեղը, ծախսվող ժամանակով՝ 13-րդ տեղը, իսկ ընդհանուր հարկային դրույքով՝ 2-րդ տեղը:

¹ «Շրջանառության հարկի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին ՀՀ օրենք՝ ընդունված 21.06.2014թ., հոդված 2, կետ 2 և հոդված 3, կետ 1:

² «Շրջանառության հարկի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին ՀՀ օրենք՝ ընդունված՝ 07.05.2015թ., հոդված 3, կետ 1 և 2:

³ <http://russian.doingbusiness.org/data/exploretopics/paying-taxes>

Վերը նշվածից պարզ է դառնում, որ հարկային բեռի առումով ավելի մրցունակ երկիր դառնալու համար պետք է քայլեր ձեռնարկվեն նվազեցնելու այսպես կոչված լրացուցիչ հարկային բեռը, որը առաջանում է հարկային վճարումները կատարելու, ինչպես նաև հարկային հաշվետվությունները ներկայացնելու համար ծախսվող ժամանակի պատճառով: Այդ ուղղությամբ արդեն կան կատարված քայլեր, մասնավորապես՝ հարկային հաշվետվությունների էլեկտրոնային ներկայացումը, որի կատարելագործման ուղղությամբ տարվում են շարունակական աշխատանքներ: Հարկային հաշվետվությունների էլեկտրոնային ներկայացումը հնարավորություն է տալիս պարզեցնելու հարկային հաշվետվությունների հանձնման գործընթացը և ավտոմատացնելու հարկային հաշվետվությունների լրացումն ու ստուգումը: ՀՀ ֆինանսների նախարարության կողմից հարկ վճարողների համար պարբերաբար կազմակերպվող դասընթացները հնարավորություն են տալիս բարձրացնելու վերջիններիս՝ հարկային համակարգի և հաշվետվությունների ներկայացման վերաբերյալ գիտելիքները, ինչը նույնպես նպաստում է հարկային վճարումների կատարմամբ և հաշվետվությունների ներկայացմամբ պայմանավորված լրացուցիչ հարկային բեռի նվազեցմանը:

Հարկման արդյունավետության տեսանկյունից կարևոր հանգամանք կարելի է համարել նաև ֆիզիկական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի ստացած եկամուտների և իրավաբանական անձանց ստացած շահույթի նկատմամբ հարկման պրոգրեսիվ դրույքաչափի կիրառումը: Ֆիզիկական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի ստացած եկամուտների նկատմամբ հարկման պրոգրեսիվ դրույքաչափը ներկայումս էլ կիրառվում է (աղյուսակ 3 և 4)¹:

Աղյուսակ 3

Ֆիզիկական անձանց ստացած եկամուտների նկատմամբ հարկման պրոգրեսիվ դրույքաչափը

Ամսական հարկվող եկամտի չափը	Հարկի գումարը
Մինչև 120,000 դրամ	Հարկվող եկամտի 24.4 տոկոսը
120,000-2,000,000 դրամ	29,280 դրամին գումարած 120,000 դրամը գերազանցող գումարի 26 տոկոսը
2,000,000 դրամից ավելի	518,080 դրամին գումարած 2,000,000 դրամը գերազանցող գումարի 36 տոկոսը

Աղյուսակ 4

Անհատ ձեռնարկատերերի ստացած եկամուտների նկատմամբ հարկման պրոգրեսիվ դրույքաչափը

Տարեկան հարկվող եկամտի չափը	Հարկի գումարը
մինչև 1,440,000 դրամ	Հարկվող եկամտի 24.4 տոկոսը
1,440,000 դրամից ավելի	351,360 դրամին գումարած 1,440,000 դրամը գերազանցող գումարի 26 տոկոսը

120,000 - 2,000,000 ՀՀ դրամի չափով ինտերվալ սահմանելը և այն նույն դրույքաչափով հարկելը այնքան էլ արդարացի չի կարելի համարել: Այն կարելի է գոնե 2 մասի բաժանել՝ հարկելով համապատասխան դրույքաչափերով:

Ընդհանրապես՝ ֆիզիկական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի ստացած եկամուտների նկատմամբ հարկման համապատասխանաբար երկմակարդակ և եռամակարդակ պրոգրեսիվ դրույքաչափի կիրառումը կարելի է վերանայել՝ երկուսն էլ դարձնելով քառամակարդակ կամ հնգամակարդակ, իսկ հարկման դրույքաչափը ըստ մակարդակների բարձրացնել մինչև 50 տոկոս: Բնարկե, դա կարող է որոշ դժգոհություններ առաջացնել հասարակության շրջանում, սակայն հասարակության մեծ մասը ստանում է միջին կամ միջինից ցածր եկամուտ, ուստի նրանց ստացած եկամուտների նկատմամբ հարկման դրույքաչափերը չփոխելը և համեմատա-

¹ «Եկամտային հարկի մասին» ՀՀ օրենք՝ ընդունված 22.12.2010թ., հոդված 10, կետ 1:

բար բարձր դրույքաչափերը միջինից բարձր եկամուտ ստացողների նկատմամբ կիրառելը կմեղմացնի հասարակության շրջանում հնարավոր դժգոհությունները: Ի վերջո արդարացի կլինի, եթե հարկման բարձր դրույքաչափ կիրառվի այն քաղաքացիների նկատմամբ, ում ստացած մաքուր եկամուտը՝ հարկային վճարումները կատարելուց հետո, միևնույն է մնում է չափազանց բարձր:

Իրավաբանական անձանց նկատմամբ էլ կարելի է շահութահարկի պրոգրեսիվ դրույքաչափ կիրառել՝ սահմանելով շահույթի որոշակի մակարդակ և դրանից քիչ շահույթ ստացողների նկատմամբ կիրառելով գործողից ցածր, իսկ շատ շահույթ ստացողների նկատմամբ՝ գործողից բարձր դրույքաչափ: Մակայն այս պարագայում չափազանց բարձր դրույքաչափերը կարող են խոչընդոտ հանդիսանալ ձեռնարկատիրությամբ զբաղվելու համար, մանավանդ օտարերկրյա ներդրումների դեպքում, ինչը կհանգեցնի խոշոր բիզնեսի արտահոսքի այլ երկրներ: Ուստի այդ դրույքաչափերը կիրառելուց առաջ անհրաժեշտ է ուսումնասիրել տարածաշրջանում, հատկապես հարևան երկրներում գործող դրույքաչափերը և սահմանել շահութահարկի այնպիսի պրոգրեսիվ դրույքաչափ, որի դեպքում ընդհանուր հարկային բեռը ամեն դեպքում կլինի բավականին մրցունակ: Օտարերկրյա ներդրումների նկատմամբ կարելի է ցուցաբերել նաև ամբողջովին առանձնացված մոտեցում և վերջիններիս տրամադրել արտոնությունների բավականին գրավիչ փաթեթներ:

Ամփոփելով սույն հոդվածը՝ առանձնացնենք հարկման և հարկային բեռի համատեքստում գործարարությամբ զբաղվելու արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ անհրաժեշտ քայլերը՝

- ոչ օրինական հարկային արտոնությունների տրամադրման դեմ շարունակական պայքարի իրականացում,
- ստվերի դեմ պայքարի իրականացում, ինչը հարկման արդյունավետության բարձրացման առաջնային մեխանիզմներից կարելի է համարել,
- հարկային վճարումները կատարելու, հարկային հաշվետվությունները ներկայացնելու և հարկային այլ հարաբերությունների ընթացքում ժամանակային ու ֆինանսական ծախսերով պայմանավորված լրացուցիչ հարկային բեռի նվազեցմանն ուղղված արդեն իսկ կատարված քայլերի կատարելագործում և նոր մեխանիզմների մշակում,
- ֆիզիկական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի ստացած եկամուտների ու իրավաբանական անձանց ստացած շահույթի նկատմամբ հարկման առավել պրոգրեսիվ դրույքաչափերի կիրառում,
- օտարերկրյա ներդրումների նկատմամբ ամբողջովին առանձնացված մոտեցման ցուցաբերում:

ԳՈՐԾԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՉԲԱՂՎԵԼԸ ԵՎ ՀԱՐԿՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԲԵՌԻ ՀԱՄԱՏԵԶՍՈՒՄ

ՆԱՐԵԿ ԳՐԻԳՈՐԻ ԶԱՐԴՈՒՄՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի ասպիրանտ

Համառոտագիր

Սույն հետազոտության շրջանակներում փորձ է կատարվել ուսումնասիրելու, թե ինչ է իրենից ներկայացնում հարկման արդյունավետությունը հասկացությունը, ինչ հիմնական նպատակ է հետապնդում այն, ինչ գործոններով է այդ արդյունավետությունը պայմանավորված, ինչ քայլեր են կատարվել դրա բարձրացման ուղղությամբ, դրանցում ինչ դեր ունի հարկային բեռը և ինչ ազդեցություն է այդ ամենը ունենում գործարարությանը զբաղվելու վրա: Նշված հարցերը հետազոտելու համար մասնավորապես ուսումնասիրվել են հարկման և գործարարությանը զբաղվելու արդյունավետության բարձրացման նպատակով ստվերի դեմ պայքարի շրջանակներում «Եկամտային հարկի մասին» և «Շրջանառության հարկի մասին» ՀՀ օրենքներում կատարված փոփոխությունները, ինչպես նաև այդ նույն նպատակով հարկային բեռի անհրաժեշտ փոփոխությունները և այլ կարևոր քայլեր:

Բանալի բառեր. *հարկման արդյունավետություն, հարկային բեռ, ստվեր, գործարարությանը զբաղվելը, եկամտային հարկ, շրջանառության հարկ:*

ВЕДЕНИЕ БИЗНЕСА И ЭФФЕКТИВНОСТЬ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ НАЛОГОВОГО БРЕМЕНИ

НАРЕК ГРИГОРЬЕВИЧ КАРДУМЯН

аспирант Института экономики им. М. Котаняна НАН РА

Аннотация

В рамках настоящей статьи сделана попытка исследования сущности понятия «эффективность налогообложения», основной цели налогообложения, факторов, обуславливающих эффективность налогообложения и шагов, предпринятых в направлении ее повышения, роли налоговой нагрузки и влияния ее на ведение бизнеса. Для исследования указанных вопросов, в частности, были изучены поправки, внесенные в законы РА «О подоходном налоге» и «О налоге с оборота», нацеленные на повышение эффективности налогообложения и ведение бизнеса в рамках борьбы против коррупции, а также необходимые изменения налогового бремени и другие важные шаги.

Ключевые слова: *эффективность налогообложения, налоговая нагрузка, коррупция, ведение бизнеса, подоходный налог, налог с оборота.*

DOING BUSINESS AND TAXATION EFFECTIVENESS IN THE CONTEXT OF TAX BURDEN

NAREK GRIGORI QARDUMYAN

*Ph.D. Student, M. Kotanyan Institute of Economics
National Academy of Sciences, Republic of Armenia*

Abstract

The article attempts to study what is the meaning of the term “taxation effectiveness”, what are the main objectives, and which factors explain that efficiency, and what has been initiated to increase the effectiveness, what is the role of the tax burden in increasing the effectiveness and how all that affects doing business. In order to research the above stated issues, the changes made in two laws of the Republic of Armenia (namely Income Tax, and Turnover Tax) in the framework of reducing the size of the shadow economy have been studied that could enable to increase the effectiveness of the taxation and improve conditions for doing business; and for the same purpose respective changes in the tax burden and other important steps have been studied as well.

Keywords: *Taxation effectiveness, tax burden, shadow economy, doing business, income tax, turnover tax.*